

**«ΖΩΝΤΑΣ ΑΝΑΜΕΣΑ»: ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΙΑΣ
ΧΩΡΙΣΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ***

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ζώντας ανάμεσα: ταυτότητα και πολιτικές μιας χωρισμένης κοινότητας, Περιοδικό
Εθνολογία, Τομ. 2, 1993, σελ. 111 - 127

Έχει ήδη διαπιστωθεί από τον Παπαταξιάρχη πως «οι ανθρωπολόγοι οι οποίοι μελέτησαν τον ελληνικό αγροτικό χώρο συμφωνούν στο ότι οι τοπικές αγροτικές κοινωνίες είναι κατατεμαχισμένες σε στοιχειώδης μονάδες αλληλεγγύης, αφοσίωσης και συμμετοχής, οι οποίες διατηρούν μεταξύ τους έντονες σχέσεις αντιπαλότητας, ανταγωνισμού ή αρνητικής αμοιβαιότητας» (Παπαταξιάρχης 1990: 334). Οι αντιπαλότητες αυτές όμως δεν έχουν ερευνηθεί επαρκώς ως προς την εθνοτική και πολιτισμική τους διάσταση. Ιδιαίτερα όσον αφορά το χώρο της Βόρειας Ελλάδας περιορισμένος είναι ο αριθμός των σχετικών μελετών (Salamone 1987). Η πλειοψηφία των υπαρχουσών εθνογραφικών αναλύσεων αντιμετωπίζει αφενός το φαινόμενο, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί πρωταρχικό στόχο μελέτης (Danforth 1989, Cowan 1992). Η επικαιρότητα του θέματος έχει πάντως τελευταία προσελκύσει την προσοχή των ερευνητών και οδήγησε πρόσφατα στην δημοσίευση μιας σειράς ιδιαίτερα ενδιαφερόντων ερευνητικών προγραμμάτων (Lafazani 1991, Karakasidou 1993, Cowan 1994). Η παρούσα εργασία αποτελεί συμβολή στην περαιτέρω προσπάθεια μελέτης αυτών των φαινομένων. Επιπλέον, επιχειρεί να συνδέσει τις εξελίξεις στον αγροτικό Βορειοελλαδικό χώρο με τις πρόσφατες αλλαγές σε γειτονικές Βαλκανικές χώρες.

Η μελέτη αυτή εξετάζει την περίπτωση ενός πληθυσμού που 67 χρόνια πριν διασπάσθηκε σε δύο μέρη¹. Η εστία καταγωγής τους βρίσκεται στα πα-

* Η παρούσα μελέτη αποτελεί επεξεργασμένη μορφή της ανακοίνωσής μου στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο του Κέντρου Κοινωνικής και Εφαρμοσμένης Φιλοσοφίας που πραγματοποιήθηκε στην Καβάλα στις 17-18 Οκτωβρίου 1992.

1. Το υλικό αυτής της εργασίας είναι αποτέλεσμα δεκατριών μηνών επιτόπιας εθνογραφικής μελέτης (Αύγουστος 1991-Σεπτέμβριος 1992) που πραγματοποιήθηκε στην Νέα Κρασιά και στην Βουλγαρική Κρασιά (καλοκαίρι 1992) ως μέρος της Διδακτορικής διατριβής μου (Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο του Cambridge). Η έρευνα υποστηρίχθηκε οικονομικά από υποτροφία του Ι.Κ.Υ. Θερμά ευχαριστώ όλους τους κατοίκους της Νέας Κρασιάς και της Κρασιάς για τη φιλική τους συμπαράσταση, κατανόηση και βοήθεια. Θα χρειαζόμουν αρκετές σελίδες για να τους ονομάσω και πρακτικά είναι αδύνατο. Είμαι επίσης ευγνώμων στους: C. Hann, Δ. Γκέφου-Μαδιανού, Β. Γούναρη, Ξ. Κατζογεώργη, Α. Παναγιωτοπούλου, Ι. Βεκύρη, Σ. Αυγητίδου, και στην οικογένειά μου.

ράλια της Ανατολικής Ρωμυλίας. Η πλειοψηφία του αρχικού πληθυσμού προτίμησε να «μεταναστεύσει» στην Ελλάδα στα 1925- 1926 αλλά ένα σημαντικό μέρος του παρέμεινε στα «πατρώα εδάφη». Το ενδιαφέρον μου επικεντρώνεται στη διαμόρφωση της συλλογικής πολιτισμικής ταυτότητας αυτού του πληθυσμού από τη στιγμή που διασπάται και έπειτα. Η ξεχωριστή πολιτισμική τους ταυτότητα διαμορφώνεται μέσω και λόγω μιας διαδικασίας σύγκρουσης και ετεροπροσδιορισμού. Ετεροπροσδιορισμού που συντελείται ανάλογα με τις περιστάσεις και σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες. Πρόθεση μου είναι να αναδείξω τον δυναμικό χαρακτήρα της σχέσης πολιτισμικής ταυτότητας και πολιτικής.

Με τον όρο πολιτική αναφέρομαι σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο σχέσεων εξουσίας μέσα στο οποίο τα προς εξέταση δύο μέρη του αρχικού πληθυσμού εντάχθηκαν. Οι σχέσεις αυτές αρθρώνονται σε διάφορα επίπεδα: από το πλέον τοπικό (το χωριό) έως το ευρύτερο κρατικό (Ελλάδα, Βουλγαρία), ακόμα και διακρατικό (σχέσεις Ελλάδος και Βουλγαρίας).

Θεωρώ πως τα δύο μέρη αυτού του πληθυσμού αποτελούν μια κοινότητα. Ο όρος κοινότητα δεν αναφέρεται σ' ένα σύνολο ατόμων που κατοικούν στην ίδια γεωγραφική περιοχή και οργανώνουν την ζωή τους βάση κοινών κανόνων, αλλά στην «οντότητα εκείνη στην οποία αισθάνεται κανείς πως ανήκει» (Cohen 1985: 15).

1. Διαίρεση της αρχικής κοινότητας και «μετανάστευση» στην Ελλάδα

Από τα μέσα του 18ου αιώνα οι Ελληνόφωνοι της Βουλγαρίας έλεγχαν το εμπόριο της περιοχής καθώς και σημαντικό μέρος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ της Κωνσταντινούπολης και των παραδουνάβιων περιοχών (Stoyanovich 1960: 290-291). Η Κρασιά ήταν ένα από τα κέντρα του ελληνισμού των παραλίων της Ανατολικής Ρωμυλίας². Ο πληθυσμός της στις αρχές του αιώνα υπερέβαινε τους 4.000 κατοίκους η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ήταν Έλληνες. Οι κάτοικοί της ασχολούνταν κυρίως με το εμπόριο και την αμπελοργία και η σπουδαιότητά της ως λιμάνι ήταν σημαντική (Μέγας 1945, Παπαθανάση-Μουσιόπουλου 1974: 167). Ήταν έδρα ελληνικής (Πατριαρχικής) Μητρόπολης και διατηρούσε μέχρι το 1906 τα δικά της ελληνικά εκπαιδευτήρια (Tonev 1984: 567, Βακαλόπουλος και Μαραβελάκης 1955: 277-278, Katzogeorgi 1991).

Από το 1913 και μετά οι Βουλγαρικές αρχές επέβαλαν την εγκατάσταση στην Κρασιά προσφύγων που είχαν «μεταναστεύσει» από την Ελλάδα στην Βουλγαρία συνέπεια της προσάρτησης μέρους της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος. Η πολιτική της εγκατάστασης προσφύγων σ' έναν οικισμό ήταν

συνήθης στα Βαλκάνια καθ' όλη την διάρκεια των διαφόρων ανταλλαγών πληθυσμών και σκόπευε στην άσκηση πίεσης στους μειονοτικούς πληθυσμούς και τον εξαναγκασμό τους σε «μετανάστευση»³. Όπως ήταν αναμενόμενο οι πρόσφυγες από την ελληνική Μακεδονία ήταν εχθρικά διακείμενοι έναντι των Ελλήνων της Κρασιάς. Οι Κρασιώτες τους ονόμασαν «Μαντζούρηδες» λέξη που προέρχεται από την τουρκική «Μαντζίρης» (πρόσφυγας). Η πίεση και οι εντάσεις που οι Μαντζούρηδες εισήγαγαν στην κοινωνία της Κρασιάς αλλά και οι ευρύτερες πολιτικές συνθήκες (Συνθήκη Νείγυ, ανταλλαγή πληθυσμών Ελλάδος- Βουλγαρίας, διαδικασίες εθνικής ολοκλήρωσης των βαλκανικών κρατών) οδήγησαν τους Κρασιώτες στην απόφαση να μεταναστεύσουν στην Ελλάδα. Η Κρασιά είχε το 1925 γύρω στις 500 ελληνικές οικογένειες εκ των οποίων 369 ήρθαν στην Ελλάδα σε δύο κύματα τον Αύγουστο και τον Οκτώβριο του 1925 (Βακαλόπουλος και Μαραβελάκης 1955: 273)⁴.

Η ιδιαιτερότητα της Συνθήκης του Νείγυ, αναφορικά με την ανταλλαγή των πληθυσμών, έγκειται στον μη υποχρεωτικό χαρακτήρα της. Μ' άλλα λόγια κάθε μέλος των χαρακτηριζόμενων ως μειονοτικών πληθυσμών δεν ήταν αναγκασμένο να «μεταναστεύσει», εγκαταλείποντας την εστία καταγωγής του. Στην πράξη βέβαια υπήρχαν ισχυρές πιέσεις τόσο στους Έλληνες που ζούσαν στην Βουλγαρία, όσο και στους χαρακτηριζόμενους ως Βούλγαρους που ζούσαν στην ελληνική Μακεδονία, ώστε να εξαναγκαστούν σε «μετανάστευση». Παρότι η πλειοψηφία των ελληνικών κοινοτήτων της Βουλγαρίας μεταφέρθηκε σταδιακά στην Ελλάδα, κάποιοι θύλακες ελληνικών πληθυσμών παρέμειναν στη Βουλγαρία, ιδιαίτερα στα παράλια της Ανατολικής Ρωμυλίας και στην βουλγαρική Μακεδονία.

Πάνω από 100 ελληνικές οικογένειες παρέμειναν στην Κρασιά. Όπως οι ίδιοι μου εξήγησαν, η επιλογή τους αυτή οφειλόταν είτε στους συγγενικούς τους δεσμούς με βουλγαρικές οικογένειες είτε στις πολιτικές τους πεποιθήσεις είτε στην ανασφάλειά τους για τα περιουσιακά τους στοιχεία. Μονάδα μετανάστευσης αποτελούσε η πυρηνική οικογένεια, το δικαίωμα για μετα-

3. Η πολιτική αυτή ακολουθήθηκε και από την Ε.Α.Π. η οποία συστηματικά προωθούσε την εγκατάσταση προσφυγικών πληθυσμών μέσα ή κοντά σε γηγενή ("ντόπια") Μακεδονικά Σλαβικά χωριά (Ladas 1932, Pentzopoulos 1962: 136-137).

4. Τα ακριβή ονόματα των αρχηγών των οικογενειών βρίσκονται στους φακέλους των πρακτικών της «Μικτής Επιτροπής Ελληνο-Βουλγαρικής Μετανάστευσης» της Κοινωνίας των Εθνών. Οι αιτήσεις μετανάστευσης εγκρίθηκαν στο χρονικό διάστημα 13/5/1927 έως 25/2/1931 (δες: Δημοσίευτο Υλικό-Πηγές). Στην πραγματικότητα η «μετανάστευση» αυτών των οικογενειών έγινε σε χρόνο διαφορετικό από την έγκριση των αντίστοιχων αιτήσεων για λόγους που έχουν να κάνουν με τις γραφειοκρατικές καθυστερήσεις της λειτουργίας της επιτροπής.

114

νάστευση ή παραμονή αναγνωριζόταν όμως σ' όσους είχαν υπερβεί το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους (Τούντα-Φεργάδη 1986: 39). Υπήρξαν λοιπόν αρκετές περιπτώσεις που αδέρφια χωρίστηκαν, καθώς και τα δύο ήταν άνω των δεκαοκτώ και το ένα ήρθε στην Ελλάδα, ενώ το άλλο παρέμεινε στην Βουλγαρία.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του προσφυγικού ρεύματος των Ελλήνων που «μετανάστευσαν» από την Βουλγαρία ήταν η σχετικά μακροχρόνια και συνεχής διάρκειά του (οι πρώτοι «Βουλγαροπρόσφυγες» έφτασαν τον 1906 και οι τελευταίοι στα 1929-1930), ο σαφής σχεδιασμός του με σκοπό την επίτευξη της διατήρησης των υπάρχουσών κοινοτήτων, και η δυνατότητα των «μεταναστευομένων» να εκποιήσουν με νόμιμες διαδικασίες την ακίνητη περιουσία τους και να μεταφέρουν την κινητή στον τόπο προορισμού τους. Συνέπεια των παραπάνω αποτέλεσε το γεγονός πως ακόμα και σήμερα υπάρχουν στην Βόρειο Ελλάδα αμιγείς κοινότητες «Βουλγαροπροσφύγων».

Η πολιτική της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (Ε.Α.Π.) καθώς και το νομικό πλαίσιο της εγκατάστασης προσφυγικών πληθυσμών ενίσχυε και προωθούσε την ομαδική μετεγκατάσταση των ήδη υπάρχουσών κοινοτήτων (Pentzopoulos 1962: 107, Δρίτσα 1991: 424). Σε πολύ λίγες περιπτώσεις όμως επιτεύχθηκε αυτός ο στόχος (Pentzopoulos 1962: 108, Δρίτσα 1991: 422). Ένα μεγάλο όμως κομμάτι των ελληνικών κοινοτήτων που «μετανάστευσαν» από την Βουλγαρία στην Ελλάδα, για λόγους που έχουν ήδη εξηγηθεί, διατήρησε τη συνοχή του. Από τις 369 οικογένειες της Κρασιάς που ήρθαν στην Ελλάδα οι 288 εγκαταστάθηκαν στο ίδιο χωριό κοντά στην Θεσσαλονίκη.

Ο οικισμός τους παρουσιάζει τα τυπικά χαρακτηριστικά των χωριών που η Ε.Α.Π. σχεδίασε και έχτισε (σύγχρονη πολεοδομία, ισομεγέθη αστικά οικόπεδα, παρόμοια αρχιτεκτονικώς οικήματα, εκκλησία, κοινοτικό γραφείο, δημοτικό σχολείο στο κέντρο του οικισμού, κλπ.). Αμέσως μετά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα δημιούργησαν αμπελώνες στους γεωργικούς κλήρους που ο «Εποικισμός» (Ε.Α.Π.) τους είχε παραχωρήσει. Το 1936 2.870 στρέμματα αμπελώνων είχαν ήδη φυτευτεί στην γύρω περιοχή⁵. Το χωριό αναπτύχθηκε γρήγορα και σήμερα αριθμεί 3.000 κατοίκους, μέρος μόνο των οποίων κατάγονται από κρασιώτικες οικογένειες. Μονάδα εγκατάστασης είναι η πυρηνική οικογένεια και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα νέα ζευγάρια ζουν σε διαφορετικό σπίτι απ' αυτό των οικογενειών καταγωγής τους. Σήμερα ο οικισμός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αμπελουργικά χωριά της Βόρειας Ελλάδας. Οι αμπελώνες του ξεπερνούν τα 4.000 στρέμματα.

II. Η νέα πραγματικότητα: το «πάνω» και το «κάτω» χωριό

Οι Κρασιώτες εγκαταστάθηκαν στην πλαγιά ενός λόφου στην κορυφή του οποίου βρισκόταν από αιώνες το χωριό ενός γηγενούς πληθυσμού μακεδονικών σλαβικών πολιτισμικών καταβολών. Ο πληθυσμός αυτός είχε διαιρεθεί κατά την περίοδο της δημιουργίας εθνικών ταυτοτήτων στην Μακεδονία (μέσα 19ου - αρχές 20ού αιώνα) σε Πατριαρχικούς και Εξαρχικούς. Κατά την διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων και με την προέλαση του ελληνικού στρατού σε εξέλιξη, οι Εξαρχικοί εγκατέλειψαν το χωριό και προχώρησαν στα Βουλγαροκρατούμενα εδάφη της Θράκης και από εκεί αργότερα στο εσωτερικό της Βουλγαρίας⁶. Ο αριθμός τους υπολογίζεται σε 250 περίπου άτομα⁷. Οι εναπομείναντες στο χωριό γηγενείς ήταν βασικά Πατριαρχικοί με ελληνική εθνική συνείδηση. Τα φρονήματα τους αυτά ενίσχυσαν την γλωσσική τους αφομοίωση. Κατά την διάρκεια της επιτόπιας εθνογραφικής μου μελέτης το 1991 - 1992 μόνο όσοι γηγενείς ήταν άνω των 60-65 χρονών μιλούσαν με κάποια άνεση την μακεδονική σλαβική (τα «ντόπια» όπως τα ονόμαζαν)⁸. Οι «ντόπιοι» όπως ονομάζονται οι γηγενείς, ήταν παραδοσιακά κτηνοτρόφοι και αγρότες κολίγοι στα τούρκικα τσιφλίκια της περιοχής.

Το χωριό ονομαζόταν πριν το 1926 Μπουγαρίεβο⁹. Η λέξη Μπουγαρίεβο είναι παράφραση του πραγματικού ονόματος του χωριού που ήταν «Βουλγαρίεβο» και που σημαίνει «τα βουλγάρικα σπίτια». Το 1926 το όνο-

6. Η μετανάστευσή τους πρέπει να ολοκληρώθηκε μεταξύ των ετών 1910 - 1920. Τον Απρίλιο του 1922 μια υποεπιτροπή της «Μικτής Επιτροπής Ελληνο - Βουλγαρικής Μετανάστευσης» επισκέφθηκε το χωριό για να εκτιμήσει τις ανταλλάξιμες περιουσίες. Αυτό προκύπτει από έγγραφο της Υποδιοίκησης Γιαννιτσών προς την Γενική Διοίκηση Θεσσαλονίκης και της Γενικής Διοίκησης

Μακεδονίας προς τους Υποδιοικητές και τους Οικονομικούς Εφόρους Γιαννιτσών, Λαγκαδά και Κιλκίς της 14/4/1992 που βρίσκονται στο Ι.Α.Μ. (δες: Αδημοσίευτο Υλικό-Πηγές).

7. Ο υπολογισμός αυτός βασίζεται σε τέσσερις διαφορετικές πηγές: (α) στον πληθυσμό που δίνει ο D.M. Brancoff για το χωριό, 720 άτομα πριν το 1905 (Brancoff 1905: 219). Το νούμερο αυτό θα πρέπει να χαρακτηριστεί πάντως ως συζητήσιμο καθώς η απογραφή του Brancoff, όπως γενικά όλες οι απογραφές πληθυσμών της Μακεδονίας από γεωγράφους, δημογράφους, εθνογράφους των Βαλκανικών χωρών ήταν σε σημαντικό βαθμό επηρεασμένες από τις προτιμήσεις των συγγραφέων τους (Pearson 1983: 17). (β) Στον πληθυσμό του οικισμού που η Γενική Στατιστική Υπηρεσία κατέγραψε το 1920 και ο οποίος ανέρχονταν σε 527 άτομα (προφανώς μετά την μετανάστευση των Εξαρχικών στη Βουλγαρία) (Υπ. Εθν. Οικ. 1928). (γ) Στις αιτήσεις μετανάστευσης που εντοπίζονται από το Bougarievo στα πρακτικά της «Μικτής Επιτροπής Ελληνο - Βουλγαρικής Μετανάστευσης» στη συνεδρίαση 508 της 27/9/1929 (85 οικογένειες). (δ) Στις αφηγήσεις των ίδιων των «ντόπιων» του «πάνω» χωριού της Νέας Κρασιάς.

8. Friedman 1985 και 1986.

9. Φ.Ε.Κ. Νο Α152 της 9/7/1918.

μα του χωριού ελληνοποιήθηκε¹⁰ και πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και Πόντιοι από την περιοχή του Καρς Γεωργίας εγκαταστάθηκαν στο χωριό. Οι πρόσφυγες αυτοί μπόκαν σε όσα άδεια σπίτια ήταν κατοικήσιμα από αυτά που είχαν εγκαταλείψει οι εξαρχικές οικογένειες των «ντόπιων». Οι Θρακιώτες και Πόντιοι πρόσφυγες ήταν και αυτοί αγρότες και το γεγονός βοήθησε στην ανάπτυξη κάποιων σχέσεων με τους «ντόπιους». Η εγκατάσταση των Κρασιωτών όμως στην πλαγιά του λόφου και σε απόσταση μερικών εκατοντάδων μέτρων από τον υπάρχοντα οικισμό άλλαξε ριζικά την κατάσταση.

Το «πάνω» και το «κάτω» χωριό αποτελούσαν και αποτελούν δύο διαφορετικές ενορίες. Μέχρι το 1940 λειτουργούσαν δύο διαφορετικά δημοτικά σχολεία. Μέχρι το 1986 υπήρχαν δύο διαφορετικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί. Ακόμα και σήμερα υπάρχουν στο χωριό καφενεία τριών κατηγοριών: μικτά, αποκλειστικά του «πάνω» χωριού και αποκλειστικά του «κάτω» χωριού. Όλα αυτά συμβαίνουν παρότι το «πάνω» και το «κάτω» χωριό ενώθηκαν οικιστικά ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1930.

Από την εμφάνιση τους και μετά οι Κρασιώτες βρίσκονταν σε ανταγωνιστικές σχέσεις με το «πάνω» χωριό. Όπως είναι γνωστό, οι τοπικές γηγενείς κοινωνίες δεν είχαν κανένα λόγο στην απόφαση για την εγκατάσταση των προσφύγων στις περιοχές τους. Το γεγονός αυτό δημιουργούσε εξ ορισμού εντάσεις και τριβές (Ladas 1932, Karakasidou 1993, Γούναρης 1993). Στα πρακτικά συνεδριάσεων του κοινοτικού συμβουλίου της Κοινότητας Καραβίας (όπως μετονομάστηκε το Μπουγαρίεβο στα 1926) δεν υπάρχει καμιά αναφορά για τους Κρασιώτες μέχρι το 1929. Μέχρι τότε το Κοινοτικό συμβούλιο ελεγχόταν από τους «ντόπιους» και τους Πόντιους. Το 1929, όταν για πρώτη φορά ψηφίζουν στις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης οι Κρασιώτες, αποκτούν την πλειοψηφία στο Κοινοτικό συμβούλιο. Είναι χαρακτηριστικό πως η πρώτη πρόταση που καταθέτουν προς ψήφιση είναι η μετονομασία της Καραβίας σε Νέα Κρασιά¹¹. Το θέμα θα επανέρχεται τακτικά μέχρι το 1953 που το χωριό θα ονομαστεί τελικά Νέα Κρασιά¹².

Οι διαμάχες «ντόπιων» και προσφύγων αποτελούσαν συνηθισμένο φαινόμενο στην προπολεμική Μακεδονία (Pentzopoulos 1962: 209-212, Salamone 1987: 101, Δρίτσα 1991: 419, Γούναρης 1993, Karakasidou 1993). Η ένταση των σχέσεων ανταγωνισμού ποικίλει από περιοχή σε περιοχή. Στην περίπτωση της Νέας Κρασιάς οι

Κρασιώτες αποτελούσαν την πλειοψηφία του πληθυσμού της Κοινότητας Καραβίας και άρα μπορούσαν να ε-

10. Φ.Ε.Κ. Νο Α55 της 15/2/1926.

11. Απόφαση αριθμός 20 της 8/9/1929.

12. Απόφαση αριθμός 4 της 4/1/1930, απόφαση αριθμός 1 του 1935, απόφαση αριθμός 14 της 9/3/1941, απόφαση αριθμός 26 της 21/12/1947.

λέγχουν τις εξελίξεις. Οι αιτίες της διαμάχης των διαφόρων κατηγοριών του πληθυσμού του χωριού είχαν βασικά να κάνουν με πρακτικά θέματα καθημερινής επιβίωσης. Καταρχήν ήταν το θέμα της διανομής των γεωργικών κλήρων. Η εμφάνιση των Κρασιωτών στέρησε τους «ντόπιους» από χιλιάδες στρέμματα που διεκδικούσαν. Οι «ντόπιοι» θεωρούσαν πως όλες αυτές οι εκτάσεις δικαιωματικά τους ανήκαν μετά την αποχώρηση των Τούρκων τσιφλικάδων. Όπως χαρακτηριστικά μου είπαν: «εμάς οι παππούδες μας και οι προπαππούδες μας δούλευαν αιώνες στα χωράφια αυτά. Σε ποιόν λοιπόν ανήκουν;» Συνολικά 344 κρασιώτικες οικογένειες πήραν γεωργικό κλήρο. Οι Θρακιώτες και οι Πόντιοι δεν αποτελούσαν ιδιαίτερο κίνδυνο για τους «ντόπιους» γιατί συγκριτικά ήταν μικρός ο αριθμός τους. Μία λεπτομερής σύγκριση πληθυσμού και γεωργικών κλήρων αναδεικνύει καθαρά την κατάσταση.

Το 1935, όταν ακόμα δεν είχε αλλοιωθεί λόγω εξωγαμιών η αρχική σύνθεση (1926) του πληθυσμού του χωριού, η αναλογία κατηγοριών πληθυσμού και γης είχε ως εξής:

	% επί του συνολικού πληθυσμού της χώρας	% επί του συνόλου της γεωργικής γης του χωριού
Κρασιώτες	61%	70,9%
Ντόπιοι	17%	11,1%
Πόντιοι	15%	13,2%
Θρακιώτες	6%	3,6%

Τα ίδια αισθήματα με τους «ντόπιους» έναντι των Κρασιωτών είχαν και οι Πόντιοι και οι Θρακιώτες. Και οι δύο αυτές κατηγορίες προσέλαβαν τους Κρασιώτες ως απειλή καθότι η εμφάνισή τους τους στερούσε σημαντικές γεωργικές εκτάσεις. Η διαμάχη «πάνω» και «κάτω» χωριού επεκτάθηκε και σε μια σειρά από άλλα θέματα: διανομή των αποθεμάτων νερού, χωρισμός των βοσκοτόπων, καταπάτηση

κοινοτικών γαιών, κονδύλια επιχορήγησης για τα δημοτικά σχολεία, κ.λ.π.¹³ Στα τέλη της δεκαετίας του '20 και

13. Απόφαση αριθμός 26 του 1933: χωρισμός δύο βοσκοτόπων. Απόφαση αριθμός 30 της 10/4/1934: καταγγελία ορισμένων Κρασιωτών για καταπάτηση κοινοτικής γης. Απόφαση αριθμός 3 της 3/1/1937: επισημάνση της ανάγκης δημοσιοποίησης της οριστικής διανομής των γεωργικών κλήρων για να αποφευχθούν βίαια επεισόδια, διότι «οι κάτοικοι επέρχονται εις διαφωνίας μεταξύ των, λόγω του αμνήτου, μετά των γηγενών γενομένης διανομής». Απόφαση αριθμός 2 της 4/1/1930: διακανονισμός της παροχής του νερού ανάμεσα στο «πάνω» και στο «κάτω» χωριό.

118

μέχρι τα μέσα της επόμενης δεκαετίας η διαμάχη αυτή βρισκόταν στο αποκορύφωμά της και υπήρξαν συχνά βίαιες και αιματηρές συγκρούσεις ή αλλιώς όπως ένας Κρασιώτης μου είπε: «ήμασταν σαν την Κύπρο τότε εδώ».

Οι Κρασιώτες τελικά υπερίσχυσαν, μονοπώλησαν τις δομές εξουσίας και αποτέλεσαν κλειστή και συμπαγή κοινωνική ομάδα μέχρι και τον πόλεμο. Η ενδογαμία ανάμεσα στους Κρασιώτες στην περίοδο 1926 - 1946 κυμαινόταν σε ποσοστό άνω του 70%. Αντίθετα, σχετικά συχνότεροι ήταν οι γάμοι στο «πάνω» χωριό μεταξύ «ντόπιων», Ποντίων και Θρακιωτών. Το «πάνω» και το «κάτω» χωριό αποτελούσαν μέχρι την δεκαετία του '50 ξεχωριστά κοινωνικά σχήματα, στην πραγματικότητα αποτελούσαν ξεχωριστά χωριά έστω και εάν οικιστικά η Κοινότητα Καραβίας ήταν ενιαία.

Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει μετά τον πόλεμο. Οι διάφορες κατηγορίες του πληθυσμού¹⁴ της Νέας Κρασιάς άρχισαν να έχουν επιγαμίες. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτήν την εξέλιξη είναι πέρα από τις προτεραιότητες της παρούσας ανάλυσής μας. Στην περίοδο 1965-1990 η μειοψηφία μόνο των Κρασιωτών έχουν σύντροφο Κρασιώτη.

III. Οι επαφές της χωρισμένης κοινότητας

Σε αντίστοιχες συνθήκες ανταγωνισμού βρέθηκαν και οι Κρασιώτες που προτίμησαν να παραμείνουν στην Κρασιά της Βουλγαρίας. Οι βουλγαρικές αρχές μετέφεραν στα άδεια σπίτια των ελληνικών οικογενειών που «μετανάστευσαν» στην Ελλάδα εξαρχικούς μακεδονικούς σλαβικούς αγροτικούς πληθυσμούς. Τα παιδιά των ελληνικών οικογενειών αναγκάστηκαν στο βουλγαρικό σχολείο να αλλάξουν ονόματα και ν' αποκτήσουν βουλγαρική υπηκοότητα «χωρίς ούτε καν να ρωτηθούν» όπως λένε. Ιδιαίτερα προβλήματα προκαλούσαν στους Έλληνες οι «Μαντζούρηδες» που έγραφαν συνθήματα στους δρόμους όπως «οι Έλληνες να φύγουν» και τους τρομοκρατούσαν. Μετά το 1945 τα καζάνια απόσταξης και οι αμπελώνες τους

κρατικοποιήθηκαν. Παρόλα αυτά οι Κρασιώτες αποτελούσαν έναν οικονομικά ευνοημένο μέρος του πληθυσμού της Κρασιάς καθώς αποκλειστικά επάνδρωναν τα ψαράδικα καράβια της περιοχής.

Οι επαφές ανάμεσα στα δύο μέρη της χωρισμένης κοινότητας διατηρήθηκαν όλα αυτά τα χρόνια μέσω επισκέψεων και αλληλογραφίας. Στην

14. Θεωρώ ότι οι Κρασιώτες, «ντόπιοι», Θρακιώτες και Πόντιοι αποτελούν κατηγορίες και όχι ομάδες πληθυσμού, υιοθετώντας τη διάκριση που αρχικά όρισε ο Keesing. Σύμφωνα με τον Keesing πολιτισμική κατηγορία είναι ένα σύνολο υπάρξεων (άτομα, οικογένειες, κοινότητες, πληθυσμοί) που κατατάσσονται ως ομοειδή, γιατί έχουν κοινά ένα ή περισσότερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα μια κοινωνική ομάδα αποτελείται από πραγματικά υπαρκτά άτομα που περιοδικά και επαναλαμβανόμενα βρίσκονται σε αλληλοεπίδραση βάσει ενός συστήματος κανόνων συμπεριφοράς (Keesing 1975: 9-10).

προπολεμική περίοδο οι μετακινήσεις μεταξύ Ελλάδος-Βουλγαρίας ήταν ιδιαίτερα δύσκολες και το κόστος απαγορευτικό για τους πρόσφυγες της Νέας Κρασιάς. Το 1937 για πρώτη φορά συγγενείς από την Κρασιά ήρθαν στη Νέα Κρασιά, ο πόλεμος όμως που ακολούθησε διέκοψε κάθε επικοινωνία. Οι επαφές ξανάρχισαν διστακτικά μετά το 1955 και σε συστηματική πλέον βάση μετά το 1960. Το 1965 οργανώθηκε η πρώτη εκδρομή με λεωφορείο ναυλωμένο από τους Κρασιώτες της Νέας Κρασιάς στην Κρασιά και από τότε καθιερώθηκε ως μέθοδος επικοινωνίας και επαφής.

Οι πρόσφατες πολιτικές αλλαγές στη Βουλγαρία επηρέασαν σημαντικά τους Κρασιώτες της Βουλγαρίας και ενίσχυσαν σε πρωτόγνωρο βαθμό τις σχέσεις των δύο μερών της χωρισμένης κοινότητας. Τον χειμώνα του 1990, όταν στην Βουλγαρία παρατηρήθηκε σημαντική έλλειψη τροφίμων, οι Κρασιώτες της Νέας Κρασιάς συγκέντρωσαν μια νταλικά με τρόφιμα και φάρμακα και τα μετέφεραν οι ίδιοι προσωπικά στην Κρασιά. Η όλη προσπάθεια είχε για τους Κρασιώτες της Νέας Κρασιάς το χαρακτήρα «σταυροφορίας» για «τ' αδέρφια μας στην Βουλγαρία». Τα τρία τελευταία χρόνια οι μετακινήσεις οργανωμένων εκδρομικών «γκρουπ» ανάμεσα στην Νέα Κρασιά και στην Κρασιά πλησιάζουν την συχνότητα ενός λεωφορείου εκδρομικών ανά τρεις μήνες. Συνήθως οι εκδρομείς μένουν στα σπίτια των συγγενών τους. Τα τελευταία τρία καλοκαίρια αρκετοί Κρασιώτες από την Βουλγαρία έρχονται να δουλέψουν στα χωράφια ή στον τρύγο στη Νέα Κρασιά και πολλοί Κρασιώτες από την Ελλάδα πηγαίνουν στις διακοπές τους στην Κρασιά. Ένα ιδιότυπο δίκτυο εμπορίου αναπτύσσεται ανάμεσα στους συγγενείς που βρίσκονται στις δύο χώρες. Συχνά Κρασιώτες από τη Νέα Κρασιά προμηθεύουν τους συγγενείς τους στην Βουλγαρία με το απαραίτητο αρχικό κεφάλαιο για να ξεκινήσουν μια μικρή εμπορική ή τουριστική επιχείρηση. Το όφελος βέβαια είναι σημαντικό και για τα δυο μέρη. Άλλωστε οι Κρασιώτες της Βουλγαρίας επειδή παρέμειναν ναυτικοί έχουν τις γνώσεις και τις ευκαιρίες να επιδοθούν στο εμπόριο που μόλις αρχίζει στην σημερινή Βουλγαρία.

Η πολιτική κατάσταση που επικράτησε στη μετα-κομμουνιστική Βουλγαρία ενίσχυσε το αίσθημα της ξεχωριστής ταυτότητας τους. Η θεσμοποίηση των εθνοτικών διαφορών ως βασικού άξονα οργάνωσης της πολιτικής δράσης στην Βουλγαρία (Kertikov 1992: 71-79) οδήγησε τους εκεί Κρασιώτες στην απόφαση να ιδρύσουν έναν δικό τους σύλλογο για την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού. Χαρακτηριστικά ένας Κρασιώτης της Κρασιάς μου εξήγησε: «οι Τούρκοι έκαναν δικό τους κόμμα, εμείς γιατί να μην κάνουμε σύλλογο;» Η δημιουργία του συλλόγου οδήγησε σε επίσημες ανταλλαγές σχέσεων μεταξύ των δημοτικών αρχών Κρασιάς-Νέας Κρασιάς, στη δημιουργία για πρώτη φορά μετά το 1906 σχολείου ελληνικής

γλώσσας στην Κρασιά, και στην προσπάθεια αποστολής παιδιών από κρασιώτικες οικογένειες της Κρασιάς σε κατασκήνωση στην Ελλάδα.

IV. Μορφές, στόχοι και αναπαραστάσεις του ανταγωνισμού και της αμοιβαιότητας

Όπως επισημάναμε στην αρχή της μελέτης μας, οι σχέσεις ανταγωνισμού και αμοιβαιότητας των κοινοτήτων της Βόρειας Ελλάδας δεν έχουν ερευνηθεί ως προς την εθνοτική και πολιτισμική τους διάσταση. Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα πτυχή αυτών των σχέσεων είναι οι αναπαραστάσεις και οι μορφές εκλογίκευσης μέσω των οποίων ο ανταγωνισμός αυτός παρουσιάζεται δημόσια. Στα πλαίσια της Κρασιάς και της Νέας Κρασιάς κάθε κατηγορία πληθυσμού αξιολογεί και αξιολογείται βάσει ενός απλού κανόνα: θετική αξιολόγηση για τον εαυτό της, σχετικά θετική για τις «φιλικά προσκείμενες» πληθυσμιακές κατηγορίες και αρνητική για τις αντίπαλες. Για παράδειγμα, οι Κρασιώτες της Νέας Κρασιάς θεωρούν τον εαυτό τους «ευγενή», «πολιτισμένο», «Ευρωπαϊό», «αριστοκράτη» κ.λ.π. Οι «ντόπιου» της Νέας Κρασιάς από την άλλη, θεωρούν τους εαυτούς τους «πιο καλούς νοικοκυραίους», ενώ κατηγορούν τους Κρασιώτες ως «φαντασμένους». Με τη σειρά τους, οι Κρασιώτες θεωρούν τους «ντόπιους» και τους Πόντιους «χωριάτες». Αντίστοιχα φαινόμενα παρατηρούνται και στην Κρασιά της Βουλγαρίας. Οι εκεί Κρασιώτες υποστηρίζουν πως οι Μαντζούρηδες όταν εγκαταστάθηκαν στην Κρασιά ήταν «άγριοι και απολίτιστοι», ενώ εκτιμούν πως «εάν δεν ήμασταν εμείς οι Έλληνες στην Βουλγαρία αυτό το μέρος θα ήταν ακόμα στον Μεσαίωνα».

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που χρησιμοποιούνται ως κριτήρια για τις παραπάνω αναφερόμενες αξιολογήσεις λίγο έχουν να κάνουν με τη σημερινή

πραγματικότητα της Κρασιάς και της Νέας Κρασιάς. Οι Κρασιώτες αποτελούσαν αστικό πληθυσμό, οι «ντόπιοι» ήταν κυρίως αγρότες («χωριάτες»), οι Μαντζούρηδες κατάγονταν κατεξοχήν από τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα της Μακεδονίας (Γούναρης 1993) αλλά όλα αυτά συνέβαιναν έξι ή και περισσότερες δεκαετίες πριν. Άλλωστε αυτού του τύπου η ανάγνωση του παρελθόντος είναι κατεξοχήν επιλεκτική και μόνον εν μέρει ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα (Hobsbawm 1983). Μ' άλλα λόγια, δεν ήταν όλοι οι Κρασιώτες έμποροι-αστοί (βλέπε: «φαντασμένοι») ούτε όλοι οι «ντόπιοι» αγρότες (βλέπε: «χωριάτες») ούτε όλοι οι Μαντζούρηδες εξαθλιωμένοι κολίγοι (βλέπε: «απολίτιστοι»). Το παρελθόν όμως όπως ανακατασκευάζεται, και από τους μεν και από τους δε, ανταποκρίνεται περισσότερο «σ' αυτό που θα εύχονταν να ήταν» (Smith 1986: 219) παρά σ'

αυτό που πραγματικά ήταν. Προβάλλονται έτσι διδακτικοί λόγοι που έχουν να κάνουν με τις διεκδικήσεις του παρόντος.

Το γεγονός αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές στην περίπτωση των Κρασιωτών της Βουλγαρίας. Στις συζητήσεις που είχα μαζί τους το καλοκαίρι του 1992 σχετικά με την επιστροφή των κρατικοποιημένων περιουσιών επέμεναν να μου εξηγούν πως είναι οι μόνοι που δικαιούνται να πάρουν ακέραιες τις περιουσίες τους «γιατί οι πρόγονοι τους ζούσαν εκεί από αιώνες». Προβάλλοντας αυτό το «επιχείρημα καταγωγής» προσπαθούσαν να εφαρμόσουν την *prior tempore potior jure* αρχή με σκοπό να δικαιώσουν τις διεκδικήσεις τους και αντέστρεφαν την μειονοτική τους θέση σε «μειονοτική ανωτερότητα» και υπεροχή.

Εκτός όμως αυτού του επιλεκτικού φετιχισμού της ιστορίας, ένας άλλος τρόπος αναπαράστασης και έκφρασης του ανταγωνισμού των διαφόρων πληθυσμών είναι η εμμονή τους στην διάκριση και στην κατανομή των ατόμων σε σαφώς χωρισμένα σύνολα. Χωρίς αμφιβολία η συμμετοχή στην κρασιώτικη κοινότητα διαμεσολαμβάνεται και βασίζεται στη συμμετοχή σε μια κρασιώτικη οικογένεια. Αν όμως θεωρήσουμε ως κρασιώτικη οικογένεια αυτή στην οποία και οι δυο γονείς έχουν κρασιώτικη καταγωγή καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως μόνο 73 οικογένειες της Νέας Κρασιάς και 20 περίπου της Κρασιάς μπορούν να θεωρούν τον εαυτό τους ως γνήσιο Κρασιώτη. Στην πραγματικότητα όμως ένας πολύ μεγάλος αριθμός οικογενειών της Νέας Κρασιάς διεκδικεί την ταυτότητα του Κρασιώτη με τον έναν ή τον άλλο τρόπο και το αντίστοιχο συμβαίνει και στην Κρασιά της Βουλγαρίας. Το σωστότερο θα ήταν, όπως η Strathern έχει επισημάνει, να θέσουμε το ερώτημα «είναι ο Α, Β, Γ μέλος της κοινότητας (στην περίπτωσή μας Κρασιώτης) και σε ποιο πλαίσιο αναφοράς;» παρά

την ερώτηση «ποιοι είναι οι X (οι Κρασιώτες);» (Strathern 1982: 255 - 256). Υπό αυτό το πρίσμα διαπιστώνουμε πως σαφώς ορισμένα σύνολα πληθυσμών δεν υπάρχουν. «Πόσο» Κρασιώτης είναι για παράδειγμα κάποιος που έχει πατέρα Κρασιώτη και μητέρα Πόντια; Καθημερινά η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων της Νέας Κρασιάς έχει την δυνατότητα να επιλέγει τη συλλογικότητα την οποία θα επικαλεστεί ανάλογα με τις ανάγκες της.

Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος για τον οποίο χαρακτηρίζω τους Κρασιώτες ως κατηγορία και όχι ως ομάδα πληθυσμού. Η διάκριση των κατοίκων της Νέας Κρασιάς καθώς και της Κρασιάς σε σαφώς ορισμένα σύνολα είναι κατεξοχήν πλασματική και μάλλον συνιστά πρότυπο και αναπαράσταση (norm, representation) παρά πραγματικότητα (Holy και Stuchlik 1990). Πρότυπο που ενεργοποιείται, όταν καλύπτει και ικανοποιεί συγκεκριμένες απαιτήσεις.

V. Σύγκρουση και ετεροπροσδιορισμός: η διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας στα πλαίσια της ευρύτερης κοινωνίας

Η διαπίστωση πως οι κοινωνικές ομάδες συνειδητοποιούν την ιδιαίτερη ταυτότητα τους όταν βρεθούν σε αλληλεπίδραση με τον «Άλλο» (Cohen 1982: 3) έχει γίνει αποδεκτή στην Κοινωνική Ανθρωπολογία από τα τέλη της δεκαετίας του '60 όταν ο Barth δημοσίευσε το έργο του «Εθνοτικές Ομάδες και Σύνορα» (Ethnic Groups and Boundaries) (Barth 1969). Στον Ελλαδικό όμως χώρο είναι ακόμα σχετικά περιορισμένη η μελέτη της αλληλεπίδρασης των διαφόρων πληθυσμών που αναγκάστηκαν σε συμβίωση από τη δεκαετία του '20 και μετά. Ακόμα πιο περιορισμένη είναι η μελέτη της εξέλιξης της πολιτισμικής και εθνοτικής ταυτότητας των εναπομεινάντων πληθυσμών ελληνικού παρελθόντος στον εκτός Ελλάδας βαλκανικό χώρο. Στα πλαίσια αυτής της εργασίας, εξετάζοντας την περίπτωση των Κρασιωτών, προσπαθήσαμε να επισημάνουμε εκείνα τα στοιχεία που αναδεικνύουν πιο ξεκάθαρα τη δυναμικότητα της σχέσης πολιτισμικής ταυτότητας και δομών εξουσίας.

Η ιεράρχηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ανώτερες και κατώτερες και η ανάπτυξη ενός αισθήματος μειονοτικής ανωτερότητας και υπεροχής, η επιλεκτική χρήση του παρελθόντος, η τόνωση των μορφών της συλλογικότητας με τη δημιουργία θεσμών αποκλειστικής συμμετοχής (Συνεταιρισμός Κρασιωτών Νέας Κρασιάς,

Σύλλογος Κρασιωτών Κρασιάς Βουλγαρίας), η παρουσίαση του προτύπου των σαφώς ορισμένων ομάδων («πάνω» και «κάτω» χωριό, Μαντζούρηδες και Κρασιώτες), η ανάπτυξη ενός ιδιότυπου πολιτισμικού τοπικισμού και η ενεργοποίηση του υπό συγκεκριμένες συνθήκες (δημιουργία ελληνικού σχολείου στην Κρασιά) και τέλος η ενίσχυση των δεσμών μιας χωρισμένης κοινότητας αποτελούν απαντήσεις που καλύπτουν τις κατά καιρούς ανάγκες και προτεραιότητες του συγκεκριμένου πληθυσμού.

Ίσως το πλέον χαρακτηριστικό, αλλά και αποκαλυπτικό, είναι αυτό που ένας ογδοντάρης Κρασιώτης της Νέας Κρασιάς μου τόνισε: «66 χρόνια τώρα ζούμε ανάμεσα». Η φράση διακόπηκε εκεί χωρίς να μου προσδιορίσει τις αναφορές αυτού του «ανάμεσα». Η συνέχεια, κατά κάποιον τρόπο, έχει δοθεί από τον Παπαταξιάρχη, ο οποίος, εξετάζοντας την οργάνωση και τα σύμβολα της εντοπιότητας σ' ένα χωριό της Μυτιλήνης επισήμανε πως η πολιτισμική περιχαράκωση της τοπικής κοινωνίας αποτελεί απάντηση της ένταξής της στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (Παπαταξιάρχης 1990: 363).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου Κ.Μ.

1962 *Ο Στενήμαχος*, Έκδοση της Ένωσης των Απανταχού εξ Ανατολικής Ρωμυλίας Ελλήνων, Αθήνα.

Βακαλόπουλος Α. - Μαραβελάκης Μ.

1955 *Αι Προσφυγικαί εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*, Ι.Μ.Χ.Α., Θεσσαλονίκη.

Barth F.

1969, *Ethnic Groups and Boundaries*, Little Brown, Boston

Brancoff D.M.

1905 *La Macedoine et sa population chretienne*, Libraire Plon, Paris.

Cohen A.P.

1985 *The Symbolic Construction of the Community*, Tavistock Publications, London.

Cowan J.

1992 *Dance and the Body Politics in Northern Greece*, Princeton University Press, Princeton New Jersey.

Cowan J.

1994 «Idioms of Belonging», Manuscript in publish.

Γούναρης Β.

1993 «Εθνοτικές Ομάδες και Κομματικές Παρατάξεις στη Μακεδονία των Βαλκανικών Πολέμων» στον τόμο *Η Ελλάδα των Βαλκανικών Πολέμων*, Εταιρεία Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, Αθήνα.

Danforth L.

1989 *Firewalking and Religious Healing*, Princeton University Press, Princeton New Jersey.

Δρίτσα Μ.

1991 «Ετερόχθονες κοινότητες: ο ενοφθαλμισμός του προσφυγικού στοιχείου στον μακεδονικό χώρο», στον τόμο *Η διαχρονική πορεία του κοινοτισμού στην Μακεδονία*, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Θεσσαλονίκης.

Friedman V.

1985 «The Sociolinguistics of literary Macedonian», *International Journal of Languages*, Vol. 52., Chicago.

124

1986 «Linguistics, nationalism and literary languages: a Balkan perspective» στον τόμο *The Real World Linguistics: Linguistic Application in the 1980s*, επιμ. by Raskin V. and Bjarkman P., Abley, New Jersey.

Hobsbawm E.

1983 «Introduction: Inventing Traditions», στον τόμο *The Invention of Tradition*, επιμ. Eric Hobsbawm, Cambridge University Press, Cambridge.

Holy L. - Stuchlik M.

1990 *Actions, Norms and Representations*, Cambridge University Press, Cambridge.

Karakasidou A.

1993 Politicizing Culture: «Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia», *Journal of Modern Greek Studies*, Vol. 11.

Keesing R.

1975 *Kin Groups and Social Structure*, Holt Rinehart and Wiston, New York.

Kertikov K.

1991-1992 «The Ethnic Nationality Problem in Bulgaria», *Bulgarian Quarterly* Vol. I No 3 Vol. II No 1, Sofia.

Katzogeorgi X.

1991 «Educational and cultural activities of Greeks in Varna (mid 19th c 1906)», *Balkan Studies*, I.M.X.A., Θεσσαλονίκη.

Ladas S.

1932 *The Exchange of Minorities*, McMillan Co, New York.

Lafazani D.

1991 «Cultures Frontalieres en Greece: la Question Sociale de la Difference Culturelle», ανακοίνωση στο συνέδριο Colloque International de Geographie Politique με θέμα *Cultures et Regions Transfontaliere en Europe a l' Aude du Marche Unique*, Anndorre May 1991.

Μέγας Γ.Α.

1945 *Ανατολική Ρουμελία*, Σύλλογος προς διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων, Αθήνα, 1989.

Παπαθανάση - Μουσιοπούλου Ν.

1974 «Οικονομική και Κοινωνική ζωή του Ελληνισμού της Θράκης κατά την Τουρκοκρατία», *Θρακικά* τομ. 47, Θεσσαλονίκη.

Παπαταξιάρχης Ε. 1990

125

«Δια την σύστασιν και ωφέλειαν της κοινότητας του χωριού. Σχέσεις και σύμβολα της εντοπιότητας σε μια αγιακή κοινωνία», στον τόμο *Κοινότητα, Κοινωνία και Ιδεολογία*, επιμ. Κομνηνού Μ. - Παπαταξιάρχη Ε., Παπαζήσης, Αθήνα.

Pearson R.

1983 *National Minorities in Eastern Europe 1848-1945*, McMillan Press, London.

Pentzopoulos D.

1962 *The Balkan Exchange of Minorities and its Impact upon Greece*, Mouton, Paris.

Salamone S.

1987 *In the Shadow of the Holy Mountain*, East European Monographs, Columbia University Press, Boulder, New York.

Smith A.

1986, *The Ethnic Origins of Nations*, Basil Blackwell, Oxford.

Stoianovich T.

1966, «The Conquering Balkan Orthodox Merchant», *Journal of Economic History* Vol. 20, New York.

Strathern M.

1982α «The Place of Kinship: Kin, Class and Village Status in Elmdon Essex)», στον τόμο *Belonging. Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*, επιμέλεια Cohen A.P., Manchester University Press, Manchester

1982β «The Village as an Idea: Constructs of Vilagenees in Elmdon (Essex), στον τόμο *Belonging. Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*, επιμ. Cohen A. P., Manchester University Press, Manchester.

Tonev V.

1984 «From the Past of Bulgarian Greek Relations on the Western Black Sea Coast», *Balkan Studies*, Vol. 25, I.M.X.A., Θεσσαλονίκη.

Τούντα - Φεργάδη Α.

1986 *Ελληνοβουλγαρικές Μειονότητες. Πρωτόκολλο Πολίτη - Καρφώφ*, I.M.X.A., Θεσσαλονίκη.

Υπουργείον Εθνικής Οικονομίας,

χ.χ., *Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή της 15 - 16 Μαΐου 1928*, Γενική Στατιστική Υπηρεσίας της Ελλάδος, Αθήνα.

Υπουργείον Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως

1923 *Απογραφή Προσφύγων κατ' Απρίλιον 1923*, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα.

Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως 9/7/1918, No A 152, Αθήνα.

Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως 15/2/1926, No A 55, Αθήνα.

Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως 11/4/1953, No A 86, Αθήνα.

ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΟ ΥΛΙΚΟ - ΠΗΓΕΣ

Πρακτικά της Commission Mixte d'Emigration Greco - Bulgare. Βιβλιοθήκη I.M.X.A.

(Θεσσαλονίκη). Συνεδριάσεις: 339 (13/5/1927), 343 (31/5/1927), 346 (9/6/1927),

352 (30/6/1927), 353 (9/7/1927), 364 (29/8/1927), 367 (23/9/1927), 373 (13/10/1927), 400 (14/2/1928), 403 (25/2/1928), 410 (9/4/1928), 425 (30/6/1928), 445 (15/10/1928), 468 (22/12/1928), 472 (8/2/1929), 493 (12/7/1929), 494 (25/7/1929), 497 (2/8/1929), 500 (9/8/1929), 507 (25/9/1929), 508 (27/9/1929), 537 (14/3/1930), 539 (22/3/1930), 543 (2/4/1930), 551 (12/6/1930), 556 (12/7/1930), 564 (14/8/1930), 568 (4/10/1930), 570 (17/10/1930), 557 (15/12/1930), 582 (28/1/1931), 587 (25/2/1931).

«Αναφορά της Υποδιοίκησης Γιαννιτσών προς την Γενική Διοίκηση Θεσσαλονίκης της 14/4/1922. Αριθμός Πρωτοκόλλου 12». Φάκελος Νο 48 του Αρχείου της Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Έγγραφο της Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας «Προς τους Υποδιοικητές και τους Οικονομικούς Εφόρους Γιαννιτσών, Λαγκαδά, και Κιλκίς της 14/4/1922. Αριθμός Πρωτοκόλλου 141 Εμπιστευτικών». Φάκελος Νο 48 του Αρχείου της Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Κτηματολόγιο της Κοινότητας Μπουγαριέβου και αργότερα Καραβίας. Κοινότης Καραβίας (1949).

Πρακτικά Συνεδριάσεων της Κοινότητας Μπουγαριέβου και αργότερα Καραβίας. Αποφάσεις: Αριθμός 20 της 8/9/1929, Αριθμός 4 της 4/1/1930, Αριθμός 2 της 4/1/1930, Αριθμός 23 της 6/11/1922, Αριθμός 26 του 1933, Αριθμός 1 του 1935, Αριθμός 43 της 1/12/1936, Αριθμός 3 της 3/1/1937, Αριθμός 14 της 9/3/1941, Αριθμός 26 της 21/12/1947, Αριθμός 2 της 4/1/1953.

SUMMARY

«LIVING BETWEEN»: IDENTITY AND POLITICS OF A DIVIDED COMMUNITY

The area of Northern Greece is a region consisting of different cultural background populations living side by side. This paper examines the case of the Krasiotēs (pseudonym) population which was divided in 1926 in two parts. The majority «migrated» from their Bulgarian coast homeland into Greek Macedonia following the Treaty of Neuilly arrangements. A minority preferred to remain in their original settlement in Bulgaria. The focus is on the part of the population which «migrated» to Greece. Fieldwork was conducted in 1991-1992. The analysis is based on a transactionalist theoretical background.

The research explores the relationship between the Krasiotēs' perceptions of their identity and the wider social and political contexts in which they belong. In Greece the Krasiotēs live in the same settlement (today called Nea Krasia) with three other populations originally culturally different from them. In order to illuminate the dynamics of their identity, I examine the course of their relationship with other populations of Nea Krasia. The development of the relationship between the two parts of the Krasiotēs community after its division is also taken into account. Special attention is given to the effects of the recent political changes in Bulgaria on the «revival» of feelings of belonging among the Krasiotēs. Finally, the various ways according to which the Krasiotēs present their differences from the «others», both in Bulgaria and Greece, are investigated. Perceptions of such differences include use of history, classification in well defined groups and construction of stereotypes.

GIORGOS AGELOPOULOS